

Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний економічний університет

Кафедра податків і фіскальної політики

курсова робота

з дисципліни

«Митна справа»

на тему:

*«Митно-тарифне регулювання експортно
імпортних операцій»*

Виконав:

студент групи ФМО-41

Бедрій Р.А.

Керівник:

викладач

Титор В.Й.

Тернопіль – 2016

Митно-тарифне регулювання експортно імпортних операцій

Курсова робота

План

Вступ

- 1 Теоретичні аспекти митно-тарифного регулювання операцій пов'язаних з експортом та імпортом
- 2 Аналіз динаміки обсягу експортно імпортних операцій на прикладі України через призму зміни ставки митного тарифу
- 3 Проблеми та перспективи розвитку митно-тарифного регулювання експортно імпортних операцій в Україні

Висновок

Список використаних джерел

Вступ

Актуальність даної теми полягає у тому що митно тарифне регулювання експортно імпорتنих операцій відіграє надзвичайно важливу роль у формуванні платіжного балансу держави, а також безпосередньо пов'язане із майбутньою професійною діяльністю студентів які навчаються за спеціальністю "Фінанси в митних органах".

Мета даної курсової роботи розглянути та визначити основні теоретичні принципи та методи застосування митно тарифного регулювання експортно імпорتنих операцій у практичній діяльності працівників Державної фіскальної служби України.

Для досягнення поставленої мети необхідно розглянути та дослідити наступні запитання:

- 1 Поняття та сутність митно-тарифного регулювання
- 2 Митний кодекс як основний інструмент регулювання митної політики країни
- 3 Мито як інструмент регулювання експортно-імпорتنих операцій
- 4 Рівень митно-тарифного захисту країни
- 5 Оцінка ефективності митно-тарифного регулювання
- 6 Основні напрямки покращення митно-тарифного регулювання

Необхідність митно тарифного регулювання зумовлена тим що держава за допомогою встановлення ставок ввізного та вивізного мита, а також контролю за виконанням умов перевезення товарів вирішує цілий ряд важливих завдань, основними з яких є наповнення державного бюджету та захист інтересів національних товаровиробників.

Предметом курсової роботи є система економічних відносин щодо формування митно-тарифної політики України.

В якості об'єкта курсового дослідження виступає митно-тарифна система України.

В якості інформативної бази курсової роботи виступили законодавчо-нормативні акти з теми дослідження, праці українських і закордонних фахівців

в галузі теорії міжнародної торгівлі; матеріали спеціалізованої періодичної преси.

Бажання українського народу до асоціації з Європейським союзом підвищує актуальність обраної теми, оскільки такий політичний крок матиме значний вплив на динаміку та структуру міжнародної торгівлі, а тому відповідно і важливість митно-тарифного регулювання експортно імпорتنих операцій буде більшою. На сьогоднішній день існує високий рівень імовірності зміни середньозваженої ставки митного тарифу на імпорт та експорт товарів. Відповідно для того щоб спрогнозувати наслідки для нашої держави лібералізації торгівельних умов з країнами Євросоюзу, необхідно співставити динаміку зміни обсягів експортно імпорتنих операцій України зі змінами митних тарифів. Аналіз такої інформації дасть чітке розуміння закономірностей впливу інструментів митно-тарифного регулювання на обсяги торгівлі з іншими країнами, і як наслідок можна буде робити висновки по поводу впливу на економіку.

Теоретичні аспекти митно-тарифного регулювання операцій пов'язаних з експортом та імпортом

Одним із найбільш поширених регуляторів ЗЕД є митний тариф. Практично всі країни світу за його допомогою вирішують найрізноманітніші завдання: від захисту вітчизняного виробника до поповнення державного бюджету за рахунок коштів, вилучених на кордоні. [1]

Після прийняття Декларації про державний суверенітет Україна самостійно визначає митну політику, створює власну митну систему та здійснює митне регулювання на своїй території.

Регулювання митною справою здійснюють найвищі органи влади та управління України. Спеціально уповноваженим органом державного управління в галузі митної справи є Державний митний комітет України, який приймає нормативні акти, що регулюють дану сферу діяльності.

Митне регулювання здійснюється відповідно до Митного кодексу, законів України та міжнародних договорів. Україна може вступати в митні союзи з іншими державами. [2]

У міжнародній практиці митне регулювання здійснюється на таких чотирьох рівнях:

1. Зона вільної торгівлі. У межах цієї зони країни-учасниці скасовують між собою торгові бар'єри, зберігаючи їх при цьому відносно третіх країн. Прикладом зони вільної торгівлі є Європейська асоціація вільної торгівлі (ЄАВТ), яку засновано в 1960 р.
2. Митний союз. У межах митного союзу країни-учасниці не тільки скасовують всі обмеження в торгівлі між собою, але й засновують єдину систему зовнішніх торговельних обмежень, що усуває тим самим необхідність існування митної служби на внутрішніх кордонах. Відносно торгівлі прикладом митного союзу є Європейська спільнота.
3. Спільний ринок, у рамках якого учасники крім свободи торгівлі користуються свободою переміщення всіх факторів виробництва (міграція робочої сили і капіталу).

4. Повний економічний союз, в якому країни учасниці уніфікують свою економічну політику стосовно торгівлі, міграції робочої сили і переливу капіталу.

Територія України, в тому числі території штучних островів, установок та споруд, що створюються в економічній (морській) зоні, над якими Україна має виняткову юрисдикцію щодо митної справи, становить єдину митну територію. Митний кордон України співпадає з державним кордоном, за винятком меж спеціальних митних зон, які є складовою митного кордону України. Митний кордон України становить 7190 кілометрів. На території України діє 65 митниць, 260 митних постів, 8 територіальних управлінь. Кордон з Росією складає 2063 км., з Молдовою -91 км., з Білорусією - 975 км, з Румунією - 625,4 км, з Польщею - 543 км, з Угорщиною - 135,1 км, з Словаччиною - 98,5. [3]

Товари та інші предмети переміщуються через митний кордон України під митним контролем, який здійснюється з метою забезпечення дотримання державними органами, підприємствами та їх службовими особами законодавчого порядку.

Контроль здійснюється під час:

- ввезення на митну територію України товарів з метою їх вільного використання з моменту ввезення і до пропуску через митний кордон;
- вивезення за межі території України товарів з метою вільного використання - з моменту ввезення товарів у зону митного контролю і подання необхідних для митного контролю документів на дані товари і до вивезення їх за межі митної території;
- тимчасового ввезення товарів на митну територію України - з моменту ввезення і до вивезення за межі митної території;
- тимчасового вивезення товарів за межі митної території України - з моменту пред'явлення митниці товарів та інших предметів і необхідних для митного контролю документів на такі товари та інші предмети і до пропуску через митний кордон України під час зворотного ввезення через територію України;
- транзиту через територію України - ввезення в Україну і до вивезення з України.

Митний контроль здійснюється митними службами, які виконують такі функції:

- фіскальну (справляють мито, митні збори, акциз, податок на добавлену вартість при імпорті товарів);
- правову (проводять самостійно слідство у справах контрабанди);
- економічну (є органом економічної політики держави);
- статистичну (облік і контроль за товарами, капіталами, послугами, що перетинають кордон);
- виконують функцію валютного регулювання (контроль за поверненням валютної виручки).

У пунктах пропуску через державний кордон України митниці за погодженням з прикордонними військами встановлюють зони митного контролю. Зоною митного контролю вважається частина пункту пропускання на митному кордоні України або в інших місцях території, у межах якої митниця здійснює митний контроль. Порядок доступу та перебування у таких зонах (за винятком посадових осіб, які безпосередньо забезпечують процес митного контролю, і громадян, які проходять митний контроль або уповноважені пред'явити такому контролю товари та інші предмети), а також порядок переміщення товарів за межі зони митного контролю називають режимом зони митного контролю. Зони митного контролю створюються з метою уникнення намагань з боку юридичних та фізичних осіб перемістити через митний кордон товари та інші предмети з порушенням законодавства України. [4]

Межі зони митного контролю встановлюються відповідними положеннями для кожного пункту пропускання у місцях митного контролю пасажирів, транспортних засобів, вантажів, а саме:

- в автомобільних пунктах пропускання - на смугах легкового та вантажного автотранспорту, у залах митного огляду та інших приміщеннях митних органів;
- у залізничних пунктах пропускання:
  - а) пасажирських - у залах митного огляду, на перонах та в пасажирських поїздах зарубіжного прямування;

б) вантажних - на оглядових майданчиках, контейнерних терміналах та в інших місцях, які відведено на території залізничних станцій для оформлення вантажів;

- у авіаційних пунктах пропускання - у залах митного огляду, на стоянках і у літаках з початком митного оформлення до відправлення, та в інших місцях, передбачених в аеропортах для оформлення вантажів і багажу;
- у морських і річкових пунктах пропускання - у залах митного огляду, на судах під час їх контролю, на контейнерних терміналах та в інших місцях, які визначено у портах для оформлення вантажів та пасажирів.

У пунктах на митному кордоні, які є кордонами спеціальних митних зон, митниця самостійно визначає території зон митного контролю. За умов здійснення контролю на об'єктах можуть встановлюватися тимчасові зони митного контролю. Такі зони встановлюються на строк, необхідний для проведення митного контролю в повному обсязі. При організації спільного митного контролю з митними органами сусідніх країн зони митного контролю можуть бути розташовані у пунктах пропускання на території суміжних держав відповідно до укладених угод. [5]

У Митному Кодексу розроблено принципові положення щодо міжнародних зв'язків Державної митної служби України з міжнародними організаціями, а також митними службами іноземних держав. Спираючись на світовий досвід, опрацьовано процедуру здійснення спільного з митними службами суміжних держав митного контролю вантажів і товарів на кордоні України. Новим, принципово важливим фактором для забезпечення міжнародних правил торгівлі є встановлення в Кодексу норми щодо застосування рівнозначних митних процедур незалежно від країни – власника товарів, вантажів і транспортних засобів, а також від того, в яку країну направляються або з якої країни прибувають згадані товари і транспортні засоби, за винятком випадків, передбачених міжнародними актами щодо застосування санкцій до окремих країн.

Митний Кодекс встановлює новий, більш гнучкий принцип побудови митного тарифу України, який відповідає вимогам, які пред'являються до митних тарифів країн – членів Світової організації торгівлі (СОТ). Одне з першочергових завдань Кодексу – висвітлення і конкретизація всіх аспектів митного контролю, митного оформлення товарів і вантажів як підприємств, організацій, установ усіх форм власності, так і громадян. Ряд статей спрямовано

на максимальне спрощення і лібералізацію процедур митного контролю шляхом впровадження нових і законодавчо закріплених чинних на сьогодні форм та засобів такого контролю, їх юридичного обґрунтування. Мова йде, зокрема, про законодавче визначення запровадженого в країнах ЄС спеціального режиму огляду речей пасажирів та їх звільнення від обов'язкового декларування, організацію в прикордонних митницях і аеропортах так званих “зелених коридорів”. Взагалі, питання декларування товарів, транспортних засобів, особистого багажу громадян є сьогодні одним з найбільш вразливих як для фізичних, так і для юридичних осіб. У Кодексу вперше законодавчо визначено такі важливі фактори здійснення процедури декларування, як термін подання митної декларації та момент її прийняття, що має важливе юридичне значення в організації митного контролю та оформлення. З метою спрощення митних процедур впроваджується також подання попередньої декларації або оформлення товарів на підставі періодичної митної декларації.

Вперше в митному законодавстві ґрунтовно розглядаються особливості здійснення митних операцій при переміщенні громадянами і вантажів різними видами транспорту. В окремому розділі визначаються порядок та умови пропуску через митний кордон України морських і річкових суден, авіаційних апаратів, залізничних та автомобільних транспортних засобів, а також митних процедур на трубопровідному транспорті, лініях електропередачі, міжнародному поштовому каналі.

Ряд нових розділів, глав і статей спрямований на впорядкування нарахування і справляння мита, інших митних платежів, їх відстрочення та розстрочення, надання гарантій щодо сплати митних платежів уповноваженими банками та іншими кредитно-фінансовими установами. Систематизовано перелік митних платежів, що справляються митницею, опрацьовано такі вкрай важливі для митної справи проблемні положення, як критерії визначення країни походження товарів, митні пільги та преференції тощо. Так, принципово новий підхід пропонується при встановленні преференцій щодо товарів, які імпортуються в Україну. Передбачається, що національна система преференцій встановлюватиме пільговий режим для товарів з держав, віднесених ООН до найменш розвинутих країн світу, а також для товарів з держав, що розвиваються і в яких ВВП на душу населення не перевищує цього показника в Україні. Прогресивними аспектами Кодексу є визначення правового статусу митного брокера та митного перевізника. Пропозиції щодо законодавчого закріплення цих інститутів вже давно надходили від фахівців митної справи та суб'єктів господарської діяльності, які працюють у зовнішньоекономічній

сфері. Адже брокери забезпечують оперативне оформлення експортно-імпортних вантажів, а чітка робота митних перевізників має звести до мінімуму зловживання та забезпечити дотримання встановленого порядку при переміщенні товарів в режимі митного транзиту.

Підсумовуючи викладене, можна констатувати, що новий Митний кодекс України, є сучасним, актуальним нормативно-правовим актом, який повністю відповідає Конституції України та загальноновизнаним нормам міжнародного права. Уведення його в дію не тільки забезпечить подальше удосконалення правового регулювання митної справи в Україні, а й значно розширить перспективи вступу України до СОТ, виходу України на світовий ринок, створює додаткові умови для зміцнення торговельних та економічних зв'язків із зарубіжними країнами, а також для участі нашої держави в міжнародному співробітництві з митних питань.

Мито – це непрямий податок, який справляється з товарів (інших предметів), що переміщуються через митну територію (ввозяться, вивозяться або слідуєть транзитом), включається до ціни товарів і сплачується за рахунок кінцевого споживача. [6]

Мито, що стягується митницею, являє собою податок на товари та інші предмети, які переміщуються через митний кордон України. Мито, що стягується митницею, являє собою податок на товари та інші предмети, які переміщуються через митний кордон. За способом нарахування застосовується такі види мита:

- адвалерне, що нараховується у відсотках до митної вартості товарів та інших предметів, які обкладаються митом;
- специфічне, що нараховується у встановленому грошовому розмірі на одиницю товарів та інших предметів, що обкладаються митом;
- комбіноване, що поєднує обидва ці види митного обкладення.

Відносно товарів, що переміщуються через митний кордон України, застосовують три види ставок мита:

- преференційні;
- пільгові;

- повні.

Преференційні - це особливі пільгові ставки, які включають звільнення від сплати мита і застосовуються до товарів, які походять з держав, що разом з Україною входять до митних союзів або створюють з нею спеціальні митні зони, а також при встановленні якогось спеціального преференційного рішення відповідно до міжнародних договорів за участю України, їх застосовують в основному до товарів країн, що розвиваються (за винятком товарів, які входять у товарні групи від 25 до 97 позиції).

Пільгові ставки застосовуються до товарів, які мають походження з держав або економічних союзів, що користуються в Україні режимом найбільшого сприяння, а також до товарів з країн, які розвиваються (у межах товарних груп позицій 25-97).

Повні ставки - по інших товарах. Мито варто відрізнити від митних зборів, що представляють собою плату за послуги митниці. Мито має всі необхідні основні податкові характеристики:

- 1.сплата мита носить обов'язковий характер;
- 2.мито є безоплатним платежем;
- 3.мито використовується для цілей фінансового забезпечення діяльності держави і/чи муніципальних утворень.

На відміну від мита, митні збори представляють собою плату за надання різного роду послуг (перевезення, збереження), виконання різних заходів у процесі митного оформлення і, отже, не є податками у власному змісті слова. Таким чином, мито представляє собою платіж, що сплачується в обов'язковому порядку.

Імпорт товарів супроводжується стягненням мита. Ставки ввізного мита і перелік товарів, у відношенні до яких вони застосовуються, визначені "Єдиним митним тарифом України" та змінами і доповненнями до нього. Ставки ввізного мита встановлюються і змінюються Законами ВР України. Ставки ввізного мита, які слід використовувати у роботі, надані у підготовленому Держмитслужбою систематизованому зводі ставок ввізного мита (лист ДМК України від 30.08.96 р. N 11/2-6451) враховуючи наступні зміни і доповнення.

При ввезенні товарів з країн у відношеннях з якими діють угоди про вільну торгівлю, мито не стягується. Діючий порядок при цьому передбачає підтвердження походження товарів з наданням документів за встановленою формою. [7]

Преференції з ввізного мита поширюються також на товари, походженням з митних територій країн СНД які поставляються в рамках Угоди про загальні умови і механізм підтримки розвитку виробничої кооперації підприємств і галузей держав-учасниць СНД від 23 грудня 1993 року. На окремі товари та інші предмети може встановлюватися сезонне ввізне і вивізне мито на строк не більше чотирьох місяців з моменту їх встановлення.

З метою захисту економічних інтересів України, українських виробників та у випадках, передбачених законами України, у разі ввезення на митну територію України і вивезення за межі цієї території товарів незалежно від інших видів мита можуть застосовуватися особливі види мита:

- 1) спеціальне мито;
- 2) антидемпінгове мито;
- 3) компенсаційне мито.

Спеціальне мито застосовується:

- Як засіб захисту українських виробників;
- Як засіб захисту національного товаровиробника у разі коли товари ввозяться на митну територію України у обсягах та (або) за таких умов, що заподіюють значну шкоду або створюють загрозу заподіяння значної шкоди національному товаровиробнику;
- Як запобіжний засіб щодо учасників зовнішньоекономічної діяльності, які порушують національні інтереси у сфері зовнішньоекономічної діяльності;
- Як заходи у відповідь на дискримінаційні та (або) недружні дії інших держав, митних союзів та економічних угруповань, які обмежують здійснення законних прав та інтересів суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності та (або) ущемляють інтереси України.

Антидемпінгове мито застосовується:

- Відповідно до Закону України "Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту" у разі ввезення на митну територію України товарів, які є об'єктом демпінгу, яку заподіює шкоду національному товаровиробнику;
- У разі вивезення за межі митної території України товарів за ціною, істотно нижчою за ціни інших експортерів подібних або безпосередньо конкуруючих товарів на момент цього вивезення, якщо таке вивезення заподіює шкоду.

Компенсаційне мито застосовується:

- Відповідно до Закону України "Про захист національного товаровиробника від субсидованого імпорту" у разі ввезення на митну територію України товарів, які є об'єктом субсидованого імпорту, яке заподіює шкоду національному товаровиробнику;
- У разі вивезення за межі митної території України товарів, для виробництва, переробки, продажу, транспортування, експорту або споживання яких безпосередньо або опосередковано надавалася субсидія, якщо таке вивезення заподіює шкоду.

Особливі види мита справляються на підставі рішень про застосування антидемпінгових, компенсаційних або спеціальних заходів, прийнятих відповідно до законів України "Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту", "Про захист національного товаровиробника від субсидованого імпорту", "Про застосування спеціальних заходів щодо імпорту в Україну".

У разі, якщо імпорт товару є об'єктом антидемпінгових, компенсаційних або спеціальних заходів, преференції не встановлюються або зупиняються чи припиняються органом, який їх установив.

Нарахування мита на товари та інші предмети, що підлягають митному обкладенню, провадиться на базі їх митної вартості, тобто ціни, яка фактично сплачена або підлягає сплаті за них на момент перетину митного кордону України. Мито сплачується митним органам України, а стосовно товарів та інших предметів, що пересилаються в міжнародних поштових відправленнях - підприємствам зв'язку. Порядок надання відстрочки та розстрочки оплати мита встановлюється Державною митною службою України. [8]

Аналіз динаміки обсягу експортно імпортних операцій на прикладі України через призму зміни ставки митного тарифу

Митно-тарифне регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні почало розвиватися з моменту набуття Україною державної незалежності в 1991 році, коли ліквідується державна монополія на зовнішню торгівлю та змінюються принципи управління ЗЕД. Прийнятий в 1993 р. Єдиний митний тариф визначив такий рівень митного обкладання, який характеризував економіку України 90-х років як відкриту. Наведені на рис. 1 показники структури митного тарифу свідчать про зміни, які відбувались з трансформацією ставок мита протягом 1995 – 2008 рр., їх структурною перебудовою у митно-тарифній політиці протягом 1998 – 1999 рр. Лише за 1998 рік питома вага комбінованих ставок була зменшена з 19,5% до 3,7%. Якщо характеризувати зміни, що відбулись за період 1994 - 2001 рр., то можна сказати, що Єдиний митний тариф був змінений Законами України і постановами Кабінету Міністрів України майже на 95 %.

Необхідність розроблення нового Митного тарифу була викликана тим, що на той час був відсутній систематизований перелік ставок ввізного мита, передбачений статтею 3 Закону України “Про Єдиний митний тариф”, а Єдиний митний тариф було побудовано на застарілій системі кодування товарів, яка на той час практично не використовувалась у світі.

При підготовці проекту Митного тарифу України було враховано акти законодавства України, що регламентують основні засади зовнішньоекономічної діяльності, принципи митно-тарифної політики України, викладені в Концепції трансформації митного тарифу на 1996 - 2005 роки відповідно до системи ГАТТ/СОТ, чинні на той час ставки ввізного мита,

тенденції імпорту товарів за 1996 - 1998 роки на рівні 9 знаків Товарної номенклатури зовнішньоекономічної діяльності.

Відповідно до Закону “Про Митний тариф України” з 1 липня 2001 року в Україні набув чинності новий Митний тариф України. З його запровадженням в Україні були здійснені наступні заходи:

- встановлені ставки ввізного мита на рівні, що сприяє використанню важелів митно-тарифного регулювання у аспектах бюджетної політики та захисту національних товарних ринків;
- ставки мита на товари 1-24 групи та на підакцизні товари збережено на рівні, встановленому законами України;
- в основному ставки ввізного мита приведені у відповідність з Концепцією трансформації митного тарифу України на 1996-2005 роки згідно з системою ГАТТ/СОТ;
- в основу тарифної класифікації покладено Гармонізовану систему версії 1996 року, здійснена деталізація класифікаційної тарифної структури до 10-ти знаків;
- оптимізовано кількість встановлених специфічних та комбінованих ставок ввізного мита, виправлено неточності та помилки в кодуванні та текстовому описі окремих товарів.

Нові підходи в тарифному регулюванні, митній оцінці товарів, впорядкування тарифних преференцій до окремих країн та визначення країни походження товарів були закладені в Митному кодексі, прийнятому 11 липня 2002 року. Подальша трансформація Митного тарифу була пов'язана з переговорним процесом, що здійснювався Україною із вступу до Світової організації торгівлі, приєднання до Генеральної угоди з тарифів і торгівлі та на виконання відповідних Указів Президента України. [8]

Протягом 2002 – 2004 року було суттєво зменшено рівень оподаткування ввізним митом товарів (середньоарифметична ставка ввізного мита сягала близько 10 %), та не вирішено головної проблеми – це надмірна деталізація та значна диференціація у розмірах ставок ввізного мита на однорідні товари, що дозволяла суб'єктам зовнішньоекономічної діяльності зловживати з класифікацією товарів та ухилятися від сплати податків у повному обсязі. Складнощі у застосуванні специфічних ставок мита існували щодо тих товарів, які встановлені з невірною базою оподаткування.

Відчутна різниця у ставках ввізного мита спонукала багатьох суб'єктів ЗЕД зловживати за рахунок неправильної класифікації товарів з метою ухилення від сплати податків у повному обсязі. Значна диференціація у ставках ввізного мита на готову побутову, аудіо-відео, комп'ютерну техніку та комплектуючі до них, яка різнилась у десятки разів, стимулювала масове ввезення комплектуючих елементів з подальшим тіншовим складанням цих товарів шляхом майбутньої збірки та ухиленням від сплати податків. Ще одним аспектом, який негативно впливав на регулюючі та фіскальні функції ставок мита, являється значний обсяг пільг, передбачених чинним законодавством для окремих територій та галузей промисловості.

Станом на 2003 рік середньоарифметична ставка ввізного мита по всій товарній номенклатурі становила - 10,54%, у тому числі:

- на промислові товари - 8,32%;
- на сільськогосподарські товари і товари харчової промисловості -19,96%.

Протягом 2004 року опрацьовано 34 законопроекти щодо зміни ставок ввізного мита Митного тарифу України, якими передбачено виконання зобов'язань щодо тарифних поступок на сільськогосподарську та продовольчу продукцію, досягнутих в переговорному процесі вступу України в СОТ. За дорученням Кабінету Міністрів України Мінекономіки разом з Держмитслужбою був підготовлений проект Закону України „Про внесення змін до Закону України «Про Митний тариф України», метою якого було приведення класифікації Митного тарифу до міжнародної основи (Гармонізованої системи опису та кодування товарів версії 2002).

Урядом протягом 2005 року було здійснено заходи зі зменшення ставок ввізного мита та усунення їх надмірної диференціації, в рамках переговорного процесу щодо вступу до СОТ. Середньоарифметична (номінальна) ставка Митного тарифу на 2005 рік становила (за пільговими ставками) близько 5,32 %

Протягом 2005 року структура Митного тарифу України змінилася завдяки прийняттю низки законів, щодо змін рівнів ставок ввізного мита. Прийняття цих законів змінило кількісне співвідношення нульових ставок ввізного мита до інших, відмінних від нульових. Крім того, у результаті зазначених змін 90 % товарних кодів Митного тарифу України до даного часу мають однакові рівні ставок пільгового та повного ввізного мита. Завдяки внесенню змін до Митного тарифу України, зовнішня торгівля України товарами у 2005 році, вперше за

останні роки, характеризувалася значною легалізацією її тіньового сектору, так званого "сірого імпорту". З кінця 2005 року і по початок 2007 року структура Митного тарифу України практично не змінювалася.

Станом на грудень 2007 року середньоарифметична ставка ввізного мита в адвалерному еквіваленті по всій товарній номенклатурі Митного тарифу України становила 5,37 %, що на 50,7 % менше порівняно з аналогічним показником Митного тарифу України у 2004 році.

Внаслідок вищевказаних змін середньоарифметична ставка ввізного мита по всій товарній номенклатурі Митного тарифу України на початку 2008 року становила (без урахування адвалерного еквівалента специфічних ставок ввізного мита) – 5,37 %, у тому числі: - на промислові товари – 9,94 %; - на сільськогосподарські товари і товари харчової промисловості - 4,37 %.

Після вступу України до СОТ по Митному тарифу України середньоарифметична ставка ввізного мита зменшилася з 5,37 % до 4,72% (це без урахування адвалерного еквіваленту специфічних та комбінованих ставок ввізного мита). Зокрема після вступу до СОТ по 1 - 24 групах Митного тарифу середньоарифметична ставка становить – 8,67 %; по 24 - 97 групах Митного тарифу середньоарифметична ставка становить – 3,65 %.

В цілому, введення в дію ставок ввізного мита, передбачених зобов'язаннями України щодо СОТ призвело до лібералізації Митного тарифу України. На даний час у зведеному Митному тарифі України: кількість нульових ставок, серед пільгових ставок ввізного мита, збільшилася з 3369 до 4010 шт. (на 641 шт. більше), що становить 36,3% від загальної кількості ставок ввізного мита; кількість специфічних ставок ввізного мита зменшилася з 656 шт. до 163 шт. (у 4 рази менше); комбіновані пільгові ставки ввізного мита замінено на адвалерні ставки ввізного мита. [9]

Період з 2008 по 2012 р. характеризується відносною стабільністю законодавчої бази по відношенні до митно тарифного регулювання експорту та імпорту, оскільки це зумовлено співпрацею з Світовою організацією торгівлі.

Починаючи з 2013 року по сьогоднішній день в Україні спостерігається нестабільність у політичному житті. Різко змінюються важливі макроекономічні показники, зменшується загальна територія та кількість населення, ведуться бойові дії. Відповідно значне зменшення рівня обсягів експортно імпорتنих операцій в першу чергу зумовлене вище переліченими

факторами, а не змінами в рівні митних ставок, відповідно дослідження зміни обсягів зовнішньоекономічних торгівельних операцій України в період 2013-2016 рр. через призму зміни середньозважених ставок митного тарифу не матиме ніякого сенсу та наукової цінності.

Зрозуміло що у попередні періоди різного роду макроекономічні фактори також мали місце у формуванні обсягів зовнішньоекономічних торгівельних зв'язків України, проте визначальним фактором була ставка ввізного та вивізного мита, оскільки вона безпосередньо впливає на рівень конкурентоспроможності товарів на внутрішньому ринку. І враховуючи яскраво виражену тенденцію до зниження процентних ставок на ввезення товарів, що виробляються за кордоном, можна зробити висновки про лібералізацію умов постачання в Україну готової продукції, що робить нашу державу ринком збуту для товаровиробників у розвинутих країнах, а низький загальний рівень якості товарів що виробляються на території України, ускладнює реалізацію продукції навіть на внутрішньому ринку. Таким чином Україна стає фактично сировинно орієнтованою аграрною країною, що звичайно ні в якому разі не можна розглядати як позитивне явище і така ситуація немає нічого спільного з інтенсивним методом розвитку економіки. При цьому проблеми в судовій системі та корупційна складова дозволяє окремим групам людей здійснювати незаконний експорт стратегічно важливих сировинних ресурсів у великих обсягах уникаючи при цьому сплати податків. Така ситуація зумовлює вичерпування сировинних запасів України і немає ніяких реальних передумов для того щоб відбувалися якісь реальні зміни в економічному житті нашого суспільства. Аналізуючи дані офіційної статистики, практично завжди спостерігається переважання імпорту над експортом, що призводить до негативного платіжного балансу держави і як наслідок зростає дефіцит бюджету, а це негативно позначається на ціні національної валюти та на рівні життя населення. Тому можна зробити висновки про те що вступ України до СОТ не мав для нас реально позитивних наслідків, і відповідно вступ до Європейського союзу також лише погіршить ситуацію в економіці, оскільки сприятиме ще більшій лібералізації ввезення іноземних товарів на внутрішній ринок.

Проаналізувавши статистичну інформацію ми можна зробити висновки по поводу впливу зміни рівня процентних ставок ввізного та вивізного мита на загальні обсяги експорту та імпорту. В першу чергу необхідно звернути увагу на період вступу України в СОТ, а саме 2007-2008 роки. У цей час спостерігається зміна обсягу експорту з 49296,1 млн. дол. США у 2007 році, до

66967,3 млн. дол. США у 2008 році, тобто річний приріст експорту становив 17671,2 млн. дол. США в абсолютному вираженні, або 35,85%. Обсяг загального імпорту у цей період зріс на 24917,3 млн. дол. США і становив рекордне в історії України значення у 85535,3 млн. дол. США. З одного боку цей період можна би було характеризувати як позитивний для економіки, оскільки спостерігається помітне збільшення зовнішньоекономічних торговельних операцій, проте переважання імпорту над експортом на 18568 млн. дол. США призвело до дефіциту платіжного балансу. При цьому експортується з України в основному сировинна продукція в той час як імпорт це в основному вже готові вироби, які пройшли багато стадій обробки.

На офіційному сайті державної статистики України подано інформацію щодо обсягів експорту та імпорту товарів починаючи від 1996 року

(млн.дол. США) [10]

	Усього¹	Країни СНД	Інші країни світу	Європа	Країни ЄС (28)	Азія	Африка	Америка	Австралія і Океанія
Експорт									
1996	14400,8	7222,0	7178,8	3456,9	3321,2	2894,2	209,3	598,3	20,1
1997	14231,9	5536,3	8695,6	3675,3	3491,0	3878,6	472,4	652,5	16,8
1998	12637,4	4170,8	8438,6	3993,0	3873,0	3028,5	562,0	865,4	17,4
1999	11581,6	3210,1	8371,5	3790,2	3663,7	3225,9	617,1	692,4	45,1
2000	14572,5	4459,7	10112,8	4680,2	4576,3	3475,7	731,5	1217,5	7,0
2001	16264,7	4639,0	11625,7	5720,9	5536,1	4006,6	877,0	1011,9	7,4
2002	17957,1	4320,1	13637,0	6515,8	6384,0	5125,0	1055,2	936,9	4,1
2003	23066,8	5942,0	17124,8	9147,4	8705,9	5503,1	1250,3	1219,2	4,8
2004	32666,1	8409,4	24256,7	11764,3	11061,6	8178,3	1758,0	2544,2	11,7
2005	34228,4	10531,1	23697,3	10881,4	10293,3	8576,9	2393,9	1831,2	13,7
2006	38368,0	12351,1	26016,9	12625,5	12166,3	8446,2	2373,7	2550,9	17,9
2007	49296,1	18087,0	31209,1	14773,8	14021,3	10881,6	2792,0	2686,3	15,7
2008	66967,3	23166,3	43801,0	19732,8	18265,7	15887,0	3902,4	4144,0	64,0
2009	39695,7	13472,9	26222,8	10264,5	9514,3	12131,7	2627,8	1124,2	21,6
2010	51405,2	18740,6	32664,6	13829,6	13085,3	13715,4	3018,7	2000,0	28,4
2011	68394,2	26177,0	42217,2	18442,4	18021,5	17737,8	3344,2	2552,3	29,8
2012	68830,4	25318,6	43511,8	17424,0	17123,7	17681,1	5638,2	2607,7	50,9
2013	63320,7	22077,3	41243,4	17064,2	16758,6	16813,0	5094,7	2163,6	40,1
2014	53901,7	14882,3	39019,4	17122,1	17002,9	15350,9	5098,2	1372,2	23,5
2015	38127,1	7806,1	30321,0	13248,3	13015,2	12378,9	3803,3	785,6	13,6
Імпорт									

1996	17603,4	11172,1	6431,3	4655,6	4500,9	672,6	141,5	931,0	24,3
1997	17128,0	9871,7	7256,3	5451,6	5261,7	844,9	136,8	797,9	22,0
1998	14675,6	7889,2	6786,4	4998,5	4843,0	886,9	118,7	755,5	20,9
1999	11846,1	6737,2	5108,9	3547,4	3460,8	762,7	157,8	588,4	27,2
2000	13956,0	8029,6	5926,4	4311,5	4047,7	842,3	136,4	581,4	54,7
2001	15775,1	8821,0	6954,1	4981,7	4755,0	982,0	198,5	740,9	51,0
2002	16976,8	8952,4	8024,4	5751,1	5516,8	1187,4	177,3	856,7	51,5
2003	23020,1	11468,4	11551,7	8165,6	7883,2	2011,3	248,8	1072,2	53,4
2004	28996,8	15189,2	13807,6	9887,2	9564,8	2592,8	279,7	966,1	81,5
2005	36136,3	16988,3	19148,0	12666,4	12211,3	4685,5	426,2	1265,5	103,9
2006	45038,6	20112,3	24926,3	16804,2	16232,2	6143,7	413,0	1465,3	99,5
2007	60618,0	25469,3	35148,7	23048,9	22274,5	9042,2	673,1	2255,4	128,4
2008	85535,3	33377,8	52157,5	30477,0	28928,6	15497,7	1559,1	4190,6	431,7
2009	45433,1	19692,6	25740,5	16233,8	15438,5	6538,6	617,6	2197,9	149,4
2010	60742,2	26697,4	34044,8	20004,5	19151,4	10023,3	874,4	2879,4	261,4
2011	82608,2	37212,4	45395,8	27065,9	25805,8	13279,9	940,6	3913,9	194,0
2012	84717,6	34497,2	50220,4	27569,6	26237,2	17140,5	851,3	4446,7	195,7
2013	76986,8	27941,6	49045,2	28566,2	27046,5	15237,3	749,8	4339,9	93,7
2014	54428,7	17276,8	37151,9	22383,0	21069,1	10848,3	679,9	3021,5	182,2
2015	37516,4	10485,5	27030,9	16665,3	15330,2	7235,8	601,7	2336,6	169,6

На наступний рік спостерігався обвал обсягів імпорту та експорту для України, проте причиною цього стали не зміни в ставках ввізного та вивізного мита, а наслідки світової фінансової кризи, які залишили відбиток на обсягах торгівлі між країнами до 2012 року.

Слід відзначити також період 2002-2004 років який характеризувався лібералізацією ставок ввізного мита та загальним реформуванням законодавства у сфері зовнішньої економічної діяльності. За цей час рівень як експорту так і імпорту збільшився майже у 2 рази, що позитивно відобразилося на стосунках України зі своїми географічними сусідами, а також сприяло розвитку конкуренції на внутрішньому ринку. Окрім цього аналіз статистичної інформації показує зміну вектору зовнішньої торгівлі. Україна стає менш залежною від країн СНД і починає нарощувати торгівельні зв'язки з країнами Європейського союзу. Це в свою чергу стимулює покращення якості продукції національних товаровиробників, щоб вони мали можливість відповідати стандартам якості ЄС та витримувати конкуренцію на внутрішніх ринках Європейських країн.

В новітній історії України орієнтованість експорту на ринок ЄС зумовлена політичними причинами, тому за 2015 рік частка експорту в країни СНД становила лише 20,47% від загального експорту, що є абсолютним мінімумом для цього показника за всю історію незалежної України. Також 2015 рік

характеризується позитивним сальдо платіжного балансу, що без сумніву можна розглядати як позитивну тенденцію, проте це лише офіційні статистичні дані, в той час як на чорному ринку Україна експортує стратегічно важливу сировину у надзвичайно великому обсязі.

Проте незважаючи на всі негативні аспекти, аналіз статистичних даних показує вплив зміни ставок ввізного та вивізного мита на обсяги зовнішньої торгівлі. Тому можна стверджувати що митно тарифне регулювання експортно-імпортних операцій є надзвичайно важливим інструментом зовнішньої економічної політики, а вдосконалення законодавчої бази у цьому напрямку збільшило рівень інтегрованості нашої економіки в економіку розвинутих країн світу.

Проблеми та перспективи розвитку митно-тарифного регулювання експортно імпортних операцій в Україні

Основною проблемою у митно-тарифному регулюванні експортно імпортних операцій для України без сумніву є максимізація надходжень до держаного бюджету, не порушуючи при цьому умови співпраці з Світовою організацією торгівлі та виконуючи при цьому норми що затверджені Європейським союзом. Окрім цього важливо також зберігати здорову конкуренцію на національних ринках, але у разі необхідності захищати права національних товаровиробників.

Окрім цього важливо також змінювати сировинну орієнтованість України у зовнішньоекономічних торгівельних зв'язках на високотехнологічне виробництво готової продукції. Тому у стратегічно важливих галузях для нашої економіки потрібно захищати національних виробників готової продукції шляхом збільшення рівня ввізного мита для імпортерів по ключових товарних категоріях. Проте слід також зважати на інтереси населення. Для прикладу якщо розглядати автомобільний ринок, то в Україні найвищий рівень митних зборів як на первинному, так і на вторинному ринку серед всіх країн Європи. Формально це зроблено для захисту національного виробника, проте за 25 років незалежності такий захист ніяк не допоміг цьому самому виробнику зробити конкурентоспроможний продукт для міжнародних ринків і навіть на

внутрішньому ринку, незважаючи на допомогу з боку держави, та суттєве збільшення ціни на іноземні автомобілі, не може витримувати конкуренцію. Відповідно виникає питання у доцільності захисту такого підприємства з боку держави, і доцільності його функціонування взагалі. На мою думку ефективніше в такій ситуації було би реорганізувати таке підприємство і відказатися від високого ввізного мита на автомобілі. Обвал рівня цін спричинить значну активізацію ринку і як наслідок можливо податкові надходження від цієї галузі будуть навіть більшими, при тому що збільшиться купівельна спроможність населення, а також відповідно і загальний рівень життя.

Митно-тарифне регулювання є найважливіший механізм державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Його головним завданням є захист вітчизняної економіки від зовнішньо-негативних впливів.

Приєднання України до Світової організації торгівлі (СОТ) та, як наслідок, зростання обсягів зовнішньої торгівлі, призводять до зростання значення заходів митно-тарифного регулювання національної політики.

Заходи митно-тарифної політики спрямовані на формування тарифної системи, вироблення ефективного механізму застосування різних видів мита при регулюванні зовнішньоекономічної діяльності та захисту вітчизняного товаровиробника.

Ефективність застосування митно-тарифного механізму або окремих митно-тарифних заходів залежить від існуючого в державі нормативного порядку та правил митно-тарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Тому після набуття Україною повноправного членства в СОТ використання митного тарифу зменшилося, оскільки в межах СОТ він практично не застосовується.

Правовою основою впровадження митно-тарифного регулювання в Україні є: Митний кодекс України, Закон України «Про Єдиний митний тариф», Закон України Про Митний тариф України» у частині, що не суперечить додатку I до Протоколу, ратифікованого Законом України «Про ратифікацію Протоколу про вступ України до СОТ», Декрет Кабінету Міністрів України «Про Єдиний митний тариф України», інші нормативно-правові акти.

Основним елементом системи митно-тарифного регулювання є митний тариф, який являє собою систематизований перелік ставок мит, якими обкладаються товари, що перевозяться через кордон держави. Сутність митного тарифу, його

роль і значення проявляється через його функції. У науковій літературі немає єдиної думки щодо функцій митного тарифу, хоча більшість дослідників вважають, що йому притаманні фіскальна та регуляторна функції. Інші автори виділяють, крім цих двох, захисну, стимулюючу та політичну.

З огляду на сутність та функції мита можна виділити його економічну та торговельно-політичну роль. Так, економічна роль полягає у створенні вартісного бар'єра, який підвищує ціну товару незалежно від застосованого експортного, імпортного чи транзитного мита; збільшенні внутрішньої зайнятості; стимулюванні державою розвитку окремих галузей економіки чи підприємств; надходженні коштів до державного бюджету країни; захисті від демпінгу. Торговельно-політична роль мита полягає у захисті галузі від конкуренції іноземних товарів (це не обов'язково мають бути слабкі в економічному плані галузі та підприємства, частіше найбільшим захистом користуються саме розвинені, монополізовані галузі).

Тариф як інструмент регулювання впливає, перш за все, на витрати виробництва і торговельний прибуток, завдяки чому забезпечується можливість прямого та опосередкованого втручання держави у сферу підприємництва, приватних економічних інтересів з метою корегування напрямів зовнішньоторговельної діяльності підприємств.

З метою захисту національних економічних інтересів у випадках здійснення демпінгового та субсидованого імпорту на митну територію країни товару, що є аналогічним національному чи безпосередньо конкурує з ним, використовуються захисні інструменти в рамках відповідних заходів.

Обмежуючі або захисні заходи реалізуються шляхом встановлення спеціальних антидемпінгових та компенсаційних мит. Вони застосовуються з метою захисту від недобросовісної конкуренції з боку торговельних партнерів країни, або як захід у відповідь на дискримінаційні дії інших держав, що порушують конкурентне середовище на внутрішньому ринку країни. Зазначені мита встановлюються до імпортової ціни товару, яка охоплює всі звичайні податки, включаючи звичайне мито, тобто захисні заходи ще більше здорожують імпортований товар.

Таким чином за допомогою митно-тарифного регулювання держава проводить певну зовнішньоекономічну політику, стимулює ввезення або створює умови для обмеження ввезення чи вивезення відповідних товарів; забезпечує однакові економічні умови як для національного, так і для іноземного товаровиробників.

Разом з тим, при визначенні обсягів застосовуваних заходів державного регулювання слід враховувати: по-перше, ступінь підтримки вітчизняних виробників за рахунок обмеження ввезення продукції і стимулювання випуску її на українських підприємствах, по-друге, обсяг потреби в даному товарі, досліджуючи регіональні тенденції зміни обсягу платоспроможного попиту з точки зору зростання реальних доходів населення, по-третє, взяті Україною зобов'язання при вступі до СОТ.

Введення тих чи інших заходів митного регулювання для досягнення поставлених цілей потребує всебічного вивчення ситуації, що склалася у галузі й на ринку. Вибір набору інструментів залежить від існуючого рівня митно-тарифного захисту, інтенсивності тиску іноземних товарів, рівня витрат вітчизняного виробника та інших.

Для більшої ефективності застосовуваних заходів державного регулювання з урахуванням ситуації, що склалася, та визначених зовнішньоекономічною політикою пріоритетів, доцільно розробити набір типових ситуацій та набір можливих засобів регулювання. Певною мірою такий підхід може бути формалізований, запрограмований і реалізований у вигляді сценаріїв.

Отже, небезпідставним є твердження, що не лише заходи митно-тарифного регулювання, а й ефективне їх здійснення впливає на економічну політику держави та результативність економіки зокрема. Можна вважати, що державний бюджет країни поповнюється на значну частину саме завдяки стягненню податків і зборів під час здійснення митно-тарифного регулювання ЗЕД у країні.

Перспективи подальшого розвитку української економіки багато у чому залежать від спрямованості митного регулювання, наукової обґрунтованості застосовуваних заходів. Набуття Україною членства у СОТ та прагнення інтеграції до ЄС вимагає невідкладного перегляду основних умов реалізації методів регулювання зовнішньоекономічної діяльності.

Регулювання митною справою здійснюють найвищі органи влади та управління України. Спеціально уповноваженим органом державного управління в галузі митної справи є Міністерство доходів і зборів України, яке приймає нормативні акти, що регулюють дану сферу діяльності.

Функції, які виконують органи доходів і зборів, можна класифікувати таким чином: фіскальна; регулятивна; правова; статистична; контролююча у сфері митних відносин; законодавча; контролююча у сфері валютних відносин.

Фіскальна функція реалізується в тому, що митниця фактично виконує функції податкової служби, нараховує та справляє в зоні своєї діяльності митні платежі і збори, утримання яких відповідно до законодавства покладено на органи доходів і зборів (мити, митні збори, акциз, податок на додану вартість при імпорті товарів), і несе відповідальність за своєчасність перерахувань отриманих коштів до Державного бюджету.

Функція регулятора товарообміну проявляється у виконанні митницею ролі економічного інструменту зовнішньоторговельної політики держави, яка полягає у створенні обмежень або стимулів щодо виходу на національний ринок чи експорту товарів на зовнішній ринок.

Правова функція реалізується в таких напрямках:

вживаються спільно з іншими правоохоронними органами заходи, спрямовані на попередження незаконного вивезення за межі території предметів, які є національним, історичним і культурним багатством країни; забезпечується контроль за доставкою митних вантажів в інші органи доходів і зборів, а у випадках їх зникнення проводиться розшук; слідство у справах контрабанди.

Статистична функція полягає у зборі та обробці митної статистики зовнішньоторговельних операцій, на підставі якої готуються загальні статистичні матеріали.

За умов трансформації економічної системи, коли тільки відпрацьовуються основні функціональні завдання органів виконавчої влади, а отже, існують проблеми інформаційного забезпечення при прийнятті управлінських рішень, митна статистика стає основним інформаційним джерелом, яке характеризує стан у сфері зовнішньоекономічних зв'язків.

Законодавча функція реалізується в тому, що органи доходів і зборів приймають нормативно-правові акти з питань безпосереднього здійснення митної справи, організації та регулювання митного контролю, боротьби з контрабандою і порушеннями митних правил, які ґрунтуються на чинному законодавстві, призначені до виконання у межах компетенції органів доходів і зборів і є обов'язковими для усіх суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності.

Функція валютного регулювання. Валютна безпека — одна із важливих складових економічної безпеки країни. Органи доходів і зборів відіграють значну роль у системі валютного регулювання: на Міністерство доходів і зборів України покладено функції валютного контролю, а на митницю — агента валютного контролю.

Існує митно-банківський контроль за строками повернення в Україну валютної виручки від експортних контрактів та імпортової частини бартерних угод.

Однією з особливостей сучасного етапу економічного розвитку є швидке зростання обсягів міжнародних економічних контактів, подальший розвиток світового розподілу праці, поглиблення економічної взаємозалежності держав, що обумовлено, насамперед, швидким зростанням виробничих сил та науково-технічним прогресом. Кінцевим результатом такого процесу повинно стати вільне переміщення товарів, послуг, об'єктів інтелектуальної власності, капіталів, робочої сили через території різних держав та поступове зникнення торговельних бар'єрів між ними. У цю систему поступово інтегрується і українська економіка.

На сьогоднішній день кожна держава намагається контролювати процеси переміщення товарів через свої кордони з метою захисту економічних інтересів та забезпечення національної безпеки. Для забезпечення подібного контролю необхідна наявність певного механізму його здійснення, що включає об'єкти та суб'єкти цього регулювання та певні правові норми, що регулюють відносини в цій сфері. Суб'єктом виступають відповідні інститути держави, об'єктом — правові відносини, що виникають у зв'язку з переміщенням через митний кордон товарів та валютних цінностей, а регулювання здійснюється на основі відповідних нормативно-правових актів. Безумовно, кожна держава має право самостійно визначати власну митну політику, створювати свою митну систему та здійснювати митне регулювання, але тут слід враховувати, що митна справа має декілька основних функцій, серед яких є фіскальна та регулятивна, і якщо перша з них має суто внутрішню мету - наповнення державного бюджету, то безпосереднім об'єктом регулятивної функції завжди є саме зовнішньоекономічні відносини, переважна кількість яких регулюється певними міжнародно-правовими актами. Згідно з сучасними поглядами на теорію держави та права державна політика є тим критерієм, що визначає зміст діяльності держави в тій чи іншій сфері. Вона визначається в конкретних правових нормах і реалізується в процесі діяльності органів державної влади. Державна політика носить комплексний характер, що допомагає враховувати та

поєднувати інтереси багатьох її суб'єктів: держави — суб'єкта цієї конкретної політики та інших держав, суспільства, окремих індивідів. Саме тому можливо стверджувати, що митна політика є більш широким поняттям ніж митна справа.

Митна політика України виступає різновидом державної політики, а її головним функціональним завданням є забезпечення захисту національних інтересів та національної безпеки України в політичній, економічній, соціальній, екологічній та інших сферах. Митна політика базується на базових національних інтересах та відповідних аспектах державної політики національної безпеки і здійснюється шляхом реалізації відповідних доктрин, стратегій, концепцій і програм у різних сферах державної діяльності, як внутрішніх, так і зовнішніх, відповідно до чинного 2 законодавства та міжнародно-правових актів та звичаїв. В основному, засоби реалізації митної політики є задіяними при переміщенні фізичними та юридичними особами товарів через митний кордон України.

Митна політика підпадає під вплив тих самих соціальних та політичних законів, що і державна політика взагалі. На конкретний зміст митної політики держави впливають певні об'єктивні фактори, серед яких слід визначити наступні:

- економічні — загальний стан економіки країни, особливості її економічної системи, особливості розвитку окремих галузей економіки, існуючі зовнішні економічні зв'язки, стан світових економічних відносин та ін;
- ідеологічні та політичні фактори - програми уряду щодо захисту внутрішнього ринку та окремих його сфер, екологічної безпеки країни, охорони моралі та духовності;
- міжнародні фактори — членство держави у різноманітних міжнародних організаціях, наявність двосторонніх та багатосторонніх міжнародних угод, участь держави у митних та економічних союзах, підтримка певних міжнародно-правових та економічних санкцій, політика уряду щодо надання преференцій окремим державам та інше.

Діалектична природа митної політики обумовлює наявність крім національних інтересів і національної безпеки взагалі, певних динамічних принципів, які розкривають зміст національних інтересів держави на цьому етапі, та якими керуються компетентні органи державної влади при розробці митної політики і проведенні її в життя. Такі принципи можна знайти в законодавчих актах з митних питань та певних програмних документах: посланнях Президента,

програмах діяльності Кабінету Міністрів, інших концептуальних документах, програмах діяльності політичних партій і рухів і т. д. [11]

Застосування наступних принципів формування законодавчої бази оподаткування експортно імпорتنих операцій дасть можливість Україні вирішити стратегічні завдання у зовнішньоекономічній діяльності.

- Принцип єдності митної політики як складової зовнішньої політики України. Митна політика України є складовою державної зовнішньої політики і повинна формуватися відповідно до мети та принципів останньої, завданнями захисту національних інтересів та національної безпеки. Митна політика за своїм змістом є складовою зовнішньополітичних позицій держави і в деяких випадках політична частина останніх має пріоритет перед економічною. Таке має місце при забезпеченні виконання міжнародно-правових зобов'язань держави, наприклад, при приєднанні до міжнародних санкцій в рамках ООН, які вимагають припинення зовнішньоекономічних контактів з певними країнами, або виконання зобов'язань України в рамках договору щодо нерозповсюдження ядерної зброї. Задля виконання цих зобов'язань нехтуються можливі економічні переваги.

- Принцип єдності державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності та контролю за її здійсненням. Згідно з ч. 1 ст. 8 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність», Україна самостійно формує систему та структуру державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності на її території. Система органів, що здійснюють регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні, до якої закон відносить Верховну Раду України, Кабінет Міністрів, Міністерство доходів і зборів, Міністерство зовнішньоекономічних зв'язків і торгівлі інші міністерства та відомства, органи місцевого самоврядування, діє на основі єдиної законодавчої бази відповідно до єдиних принципів та цілей. Важливою складовою регулювання зовнішньоекономічної діяльності є система державного контролю. Згідно зі МКУ товари та інші предмети переміщуються через митний кордон України під митним контролем. Цей контроль здійснюється з метою забезпечення дотримання державними органами, підприємствами та їх службовими особами, а також громадянами порядку переміщення через митний кордон України товарів та інших предметів.

- Принцип єдності тарифної політики України. На митній території України діє єдиний митний тариф, який являє собою систематизований звід ставок мита,

яким обкладаються товари та інші предмети, що ввозяться на митну територію України або вивозяться за межі цієї території. Ставки митного тарифу України є єдиними для всіх суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності незалежно від форм власності, організації господарської діяльності та територіального розташування, за винятком випадків, передбачених законами України та її міжнародними договорами. Єдиний митний тариф України базується на міжнародно-визнаних нормах і розвивається у напрямі максимальної відповідності загальноприйнятим у міжнародній практиці принципам і правилам митної справи.

- Принцип єдності політики експортно-імпортного контролю. В Україні діють єдині правила порядку переміщення через митний кордон товарів та інших предметів. МКУ, зокрема, встановлює, що ввезення в Україну, вивезення з України та транзит через її територію товарів та інших предметів, окремих видів може бути заборонено чи обмежено законодавством України. Подібні обмеження чи заборони вводяться задля забезпечення національної безпеки України, захисту національних інтересів, виконання міжнародно-правових зобов'язань нашої держави (наприклад, це може стосуватися вивозу зброї та військової техніки, технологій подвійного призначення, наркотичних речовин). Контроль за подібними операціями окрім митних органів здійснюють відповідні міністерства та відомства, правоохоронні органи України.

- Принцип єдності митної території України. Він заснований на понятті територіальної юрисдикції держави, митна територія встановлює область дії митного суверенітету держави. Цей принцип є важливим для забезпечення сплати мит, митних платежів, застосування інших засобів митного регулювання. Принципу єдності митної території не протирічать правові норми, що встановлюють виключення певної території України із складу її митної території, як то територія вільних економічних (митних) зон, митних та вільних складів, яка вважається такою, що знаходиться за межами митної території України. Згідно з МКУ територія України, в тому числі території штучних островів, установок та споруд, що створюються в економічній (морській) зоні України, над якими Україна має виключну юрисдикцію щодо митної справи, становить єдину митну територію.

- Принцип гармонізації та уніфікації митної діяльності України з загальноприйнятими в міжнародній практиці нормами і стандартами. Цей принцип втілено у інтеграції України до світової економічної системи, загальноєвропейських економічних процесів, приєднатися до Світової

Організації Торгівлі (СОТ/ВТО), для чого було приведено національні митні стандарти у відповідність з загальноприйнятими світовими принципами та вимогами, що, зокрема, включає недопущення застосування нетарифних обмежень, приведення митних тарифів у відповідність до рекомендацій СОТ і т. д.

- Принцип захисту державою прав та законних інтересів учасників зовнішньоекономічної діяльності. Цей принцип закріплено в ч. 6 ст. 2 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» і його зміст полягає в тому, що Україна як держава забезпечує рівний захист інтересів всіх суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності та іноземних суб'єктів господарської діяльності на її території згідно з законами України; здійснює рівний захист всіх суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності України за межами України відповідно до норм міжнародного права; здійснює захист державних інтересів України як на її території, так і за її межами лише відповідно до законів України, умов підписаних нею міжнародних договорів та норм міжнародного права. Серед прикладів реалізації подібного захисту можна назвати введення певних економічних заходів проти держав, які порушують права та інтереси українських суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, виплати за рахунок бюджету або вимоги подібних виплат з боку інших держав компенсацій українським, що постраждали внаслідок певних дій інших держав. [12]

- Принцип юридичної рівності і недискримінації, виключення невинуватого втручання держави у зовнішньоекономічну діяльність. Цей принцип ґрунтується на ст. 442 Конституції України, яка гарантує кожному право на підприємницьку діяльність, що не заборонена законом. Відповідно Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» (ч. 4 ст. 2) визнає рівність перед законом всіх суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, незалежно від форм власності, в тому числі держави, при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності. Також забороняються будь-які, крім передбачених цим Законом, дії держави, результатом яких є обмеження прав і дискримінація суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності а також іноземних суб'єктів господарської діяльності за формами власності, місцем розташування та іншими ознаками; визнається неприпустимість обмежувальної діяльності з боку будь-яких її суб'єктів, крім випадків, передбачених цим Законом. З принципом виключення невинуватого втручання з боку держави та її органів у зовнішньоекономічну діяльність пов'язане право суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності на відшкодування за рахунок держави збитків, що заподіяні незаконними діями її

органів. Це право ґрунтується на ст. 56 Конституції України, ст. 34 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність», МКУ.

Сформована за роки незалежності система митних органів в цілому відповідає завданням, що ставляться перед митною службою України, водночас для підвищення ефективності роботи галузі виникла необхідність реструктуризації окремих ланок митної системи. Організація регіональних митниць, митниць, митниць централізованого підпорядкування та митниць, підпорядкованих регіональним структурам, дозволить суттєво скоротити адміністративно-управлінський апарат та підвищити ефективність службової діяльності. Новий Митний Кодекс містить норми, які закріплюють створену на сьогодні структуру митних органів України, чітко визначає статус та повноваження всіх елементів цієї структури: від Державної митної служби до митниць та спеціалізованих організацій. Даний акт конкретизує права та обов'язки регіональних митниць, митниць, митних лабораторій, навчальних закладів митних органів, чітко визначено принципи взаємовідносин митних органів України та їх посадових осіб з іншими органами, підприємствами та громадянами.

Суттєва відмінність митно-тарифного регулювання в Україні від провідних країн світу полягає у надзвичайно розгалуженій товарній номенклатурі зовнішньоекономічної діяльності. Така ситуація створює потенційну можливість для зловживань суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності шляхом декларування товару не за своїм кодом з метою сплати меншої суми платежів. Можливість гармонізації митного законодавства України за вимогами ЄС суттєво гальмується через надання пріоритету фіскальній функції митних органів, що ускладнює можливість тісної співпраці з країнами ЄС. Для реалізації намагань України інтегруватися до ЄС та посилити співпрацю з провідними світовими економічними організаціями, слід вносити зміни у національне законодавство та використовувати лише ті інструменти митно-тарифного регулювання, які не лише не суперечать принципам СОТ та ЄС, але і здатні захистити економічні інтереси України. Тобто слід взяти на озброєння досвід країн, які нещодавно приєдналися до ЄС, а саме поступово зменшувати митні ставки відповідно до домовленостей із СОТ, при цьому не відмовляючись від захисту вразливих галузей економіки (АПК, машинобудування, харчова промисловість). Вступ України до ЄС передбачає уніфікацію та врегулювання питань здійснення митної справи. Для економії витрат часу при розмитненні товарів, зменшення розбіжностей між митними процедурами країн світу слід запровадити [2] наступне:

- об'єднати наявні системи контролю за експортом, імпортом і транзитом у єдину систему;
- увести систему єдиного обліку торгівців із реєстрацією тільки в одній країні;
- надати суб'єктам ЗЕД можливість використання місць єдиного електронного доступу для оформлення зовнішньоекономічних операцій;
- проводити всі фактичні перевірки товару в один час і в одному місці;
- забезпечити обмін електронною інформацією між усіма органами й суб'єктами, що беруть участь у зовнішньоекономічних операціях;
- відбір товарів для митного догляду на прикордонних і внутрішніх пунктах митного оформлення проводити на основі автоматизованого аналізу ризиків;
- збирання, повернення, звільнення від платежів здійснювати уповноваженим суб'єктом у тому місці, де товар зареєстрований і де перебувають на нього документи;
- створити єдине середовище для митниці й торгівлі для подання митної декларації в електронному вигляді зі свого місця розташування незалежно від країни відправлення або ввезення товарів;
- проводити електронний обмін інформацією між митними пунктами пропуску на території усього ЄС, де вона необхідна для митних процедур.

Вказані вище заходи мають сприяти виконанню основного завдання держави, яке полягає в тому, щоб забезпечити умови для стабільного розвитку економіки на основі накопичення та ефективного використання конкурентних переваг, використовуючи всі чинники та залучаючи всі можливі ресурси. Практичним підсумком діяльності держави може стати загальнонаціональна програма підвищення конкурентоспроможності української економіки, яка має передбачити посилення участі України у міжнародній кооперації та спеціалізації з урахуванням національних інтересів.

Головним напрямком забезпечення ефективності митного регулювання України є легалізація та детінізація ЗЕД в Україні, орієнтовані на збільшення привабливості прозорості та добросовісної зовнішньоекономічної діяльності через скорочення бюрократичних, часових, технологічних та матеріальних витрат суб'єктів ЗЕД при перетині вантажами кордону України з одночасним посиленням відповідальності й санкцій за не добросовісні дії та зловживання. На

даному етапі митним органам потрібно як найшвидше наблизитися до європейських стандартів здійснення митно-тарифного регулювання. Це допоможе ефективно здійснювати митні процедури з найменшими затратами часу.

Україна має приділяти особливу увагу зовнішнім джерелам надходжень до державного бюджету, оскільки перебудова економіки упродовж останніх років призвела до падіння виробництва, а це зменшує базу податкових надходжень від внутрішніх джерел. Система митного регулювання України має забезпечити сприятливі умови для адаптації національної економіки до більш гострої міжнародної конкуренції внаслідок приєднання до системи глобального регулювання і вільного переміщення ресурсів та поступове включення її економіки до глобальних та європейських економічних процесів.

Висновки

В умовах сучасної економічної ситуації та враховуючи прагнення України до інтеграції з Європейським союзом, використання митно-тарифних методів регулювання обсягів експортно імпорتنих операцій виступає одним з найефективніших ринкових механізмів впливу держави на зовнішню торгівлю. У курсовій роботі було досліджено реальну закономірність впливу зміни середньозваженої ставки митного тарифу на обсяги продукції що постачається на внутрішній ринок імпортерами, а також на обсяги експорту держави. Необхідність застосовувати зважену та помірковану політику у сфері регулювання експортно імпорتنих операцій шляхом зміни процентних ставок на ввезення та вивезення продукції, зумовлена тим що завищений рівень ставок погіршує конкуренцію на внутрішніх ринках, зменшує насиченість ринку товарами і може призвести до дефіциту окремих груп товарів, а також негативно впливає на відносини із сусідніми країнами, які є для України стратегічними партнерами у цей непростий час в умовах анексії території та боротьби з окупаційними силами Російської Федерації. Проте заниження оптимального рівня ставок ввізного мита провокує погіршення умов функціонування для національних товаровиробників, які по своїй суті становлять основу існування Української економіки, сплачують податки зі своєї діяльності, забезпечують робочі місця для населення, збільшують обсяги ВВП. З одного боку логічно припустити що збільшення ставок ввізного та вивізного мита мало би збільшувати надходження від цих платежів до державного бюджету, проте насправді збільшення тарифних ставок має часто зворотній ефект, оскільки товаровиробники обмежують у такому випадку обсяги поставок продукції або взагалі переQualifiedNameуються на ринки інших країн, що призводить до суттєвого зменшення зовнішньоекономічних торговельних операцій і як наслідок надходження державного бюджету від перетину митного кордону товарів суттєво зменшуються.

Дискусійним також є питання по поводу необхідності встановлення відмінних від нульових ставок на вивезення продукції, тобто на експорт. Якщо ставки нульові, то відповідно держава втрачає потенційну можливість додаткового наповнення бюджету, а враховуючи що для України дефіцит бюджету є традиційною проблемою навіть у мирний час, то у теперішній ситуації встановлення нульових ставок митного тарифу на експорт товарів є не до кінця правильним та зваженим рішенням, незважаючи на те що встановлення відмінних від нульових ставок вивізного мита ускладнить конкуренцію для національних товаровиробників і як наслідок скоротить обсяги експорту.

На мою думку необхідно перейняти досвід цивілізованих країн з розвинутою економікою який передбачає встановлення нульових ставок вивізного мита лише на готову продукцію, яка пройшла багато стадій обробки, в той час як сировинна продукція для експорту обкладається високими митними зборами, що робить вивіз сировини за межі країни не вигідним для підприємців. Окрім цього така ситуація збільшує собівартість готової продукції для виробників у тих країнах, які цю сировину закупляють. Імпортні операції з готовою продукцією обкладаються максимальними ставками митних платежів, а ввезення сировини цивілізовані країни намагаються зробити максимально доступним, тому ставки митного податку на ввезення сировинної продукції є наближеними до нуля. Таким чином держава може стимулювати розвиток економіки, отримуючи при цьому надходження до бюджету. При цьому країна зберігає власні природні ресурси, забезпечує робочі місця для населення, та отримує значні надходження до бюджету як від зовнішньоекономічної діяльності, так і від податкових платежів які сплачують національні виробники продукції.

Проте для України реалізація такої політики не є реальною у комбінації зі вступом до Європейського союзу, окрім того вона може мати негативні наслідки для стосунків з кредиторами та стратегічними партнерами.

Список використаних джерел

1. Бережнюк І. Г. Митне регулювання України: національні та міжнародні аспекти [Текст]: монографія / І. Г. Бережнюк. – Дніпропетровськ : Академія митної служби України, 2009. – 543 с.
2. Гуцул С. Ф. Проблеми митного регулювання в Україні в умовах євроінтеграції [Електронний ресурс].
<http://www.khai.edu/csp/nauchportal/Arhiv/GCH/2013/GCH413/pdf/15.pdf>.
3. Дьомін Ю. М. Митний контроль в Україні: [Моногр.] / Дьомін Ю. М. – К. : 2014. – 542 с.
4. Митний кодекс України [Кодекс митний від 11 липня 2002 № 92-IV (із змінами внесен. згідно 19 Законів України у 2002-2009 рр.)] // Відом. Верховної Ради України. – 2002. – № 38-39. – 27 вересня. – Ст. 288.
5. Новікова К. І. Світовий досвід митно-тарифного регулювання та можливості його застосування в Україні, Академія митної служби України [Електронний ресурс]. – Режим доступу // <http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=13564>.
6. Офіційний сайт Європейської комісії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/statistics>.
7. Приймаченко Д. В. Митна політика держави та її реалізація митними органами: [Моногр.] / Приймаченко Д. В. – Дніпропетровськ : АМСУ, 2006. – 332 с.
8. Фомичев В. И. Международная торговля. Центральноевропейское соглашение о свободной торговле (ЦЕФТА) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://onby.ru/read/mezhdunarodnaya_torgovlya_v_fomichev/12.
9. Фролова О. Г. Управління в прикордонних і митних органах як різновид державного
10. Офіційний сайт державної статистики України
11. Ващенко В.В. Митно-тарифне регулювання зовнішньоекономічної діяльності / Фінанси України. –2015р. – № 3. – С. 40 – 46.
12. www.customs.gov.ua.